

Sosiaali- ja terveysministeriö

Turvallisuus ja terveys-osasto

Luonnos laiksi alkoholilain muuttamisesta

Esityksen vaikutustenarviointi

1. Tausta

Pääministeri Petteri Orpon uuden hallituksen hallitusohjelmassa (20.6.2023) todetaan muun muassa, että Suomen talouden ja tuottavuuden kasvu on ollut pitkään hidasta. Hallituksen tavoitteena on reilun ja avoimen kilpailun edistäminen. Hallitus on linjannut jatkavansa markkinoiden avaamista määrätietoisesti ja vastuullisesti sekä luovansa edellytyksiä kotimarkkinoiden kasvulle sekä suomalaisten hyvinvoinnin ja vapauden lisääntymiselle.

Tältä osin hallitusohjelmassa on sovittu muun muassa alkoholikauppaa koskevista useista markkinoiden avaamiseen ja kilpailun lisäämiseen liittyvistä toimista.

Käsillä olevan esityksen valmistelussa toteutetaan hallitusohjelman luvussa 6 ”Kasvun kaava” sovittua kirjausta, jonka mukaan hallitus uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan ja jatkaa vuonna 2018 tehtyä alkoholilain kokonaisuudistusta. Kirjauksen mukaan mahdollistetaan myös Alkolle ja kotimaisille vähittäismyyntiluvallisille toimijoille alkoholin verkkokauppa sekä muut jakeluun ja noutoon perustuvat vähittäismyyntikonseptit, kuitenkin ikärajalvonta turvaten. Maan sisäisessä toimitusmyynnissä noudatetaan käsityöläispanimo-, pienpanimo- ja tilaviinipoikkeukset huomioiden voimassa olevia kotimaan vähittäismyynnin vahvuusrajoja.

Esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä.

2. Nykytila ja ehdotettu muutos

Alkoholilain 6 §:n 2 momentissa ja 26 §:ssä säädetään nykyisin alkoholiyhtiön alkoholijuomien vähittäismyyntiä koskevasta yksinoikeudesta, jonka yhdeksi poikkeukseksi on säädetty mahdollisuus vähittäismyydä miedompia alkoholijuomia kuluttajille muun muassa päivittäistavara-kaupoista ja ravintoloista. Lisäksi tilaviinien ja käsityöläisolutien valmistajien on ollut mahdollista saada vähittäismyyntilupa kyseisten tuotteiden vähittäismyynnille suoraan niiden valmistuspaikoilta.

Alkoholilain tavoitteena on vähentää alkoholipitoisten aineiden kulutusta rajoittamalla ja valvomalla niihin liittyvää elinkeinotoimintaa alkoholin käyttäjilleen, muille ihmisille ja koko yhteiskunnalle aiheuttamien haittojen ehkäisemiseksi.

Alkoholilaki rakentuu lupajärjestelmälle, joka mahdollistaa alkoholijuomien kaupan valvomisen niiden valmistuksesta tukkumyynnin kautta vähittäismyyntiin ja anniskeluun saakka. Nykyinen sääntely on mahdollistanut tehokkaan viranomaisvalvonnan sekä sen, että alkoholia ei myydä alkoholilain 37 §:n vastaisesti. Alkoholin myyminen luvan saaneessa vähittäismyyntipaikassa on varmistanut sen, että alkoholia ei myydä esimerkiksi alaikäisille tai vahvasti päihtyneille. Lisäksi alkoholipitoisten aineiden kulutusta on pyritty vähentämään esimerkiksi myyntiaikojen sääntelemällä.

Nykyinen lainsäädäntö ei mahdollista alkoholijuomien toimitusta kotimaan vähittäismyynnistä tai alkoholiyhtiöstä ostajan osoittamaan paikkaan. Alkoholilakiin lisättäisiin säännökset alkoholijuomien

toimituksesta kotimaan vähittäismyynnistä suoraan vastaanottajalle. Samalla tehtäisiin lakiin joitain pieniä tai teknisiä muutoksia.

3. Ratkaisuvaihtoehdot

3.1 Alkoholijuomien toimitus vähittäismyyntiluvalla

Vaihtoehtona nyt ehdotetulle muutokselle valmistelussa harkittiin sääntelymallia, jossa alkoholijuomien toimitus mahdollistettaisiin vain alkoholilaisissa tarkoitetuille vähittäismyyntiluvan haltijoille. Vaihtoehtoina pohdittiin mallia, jossa toimitus sisältyisi automaattisesti vähittäismyyntilupa-alueeseen, ilman erillistä toimitusluvan hakemista. Toisena vaihtoehtona harkittiin mallia, jossa ainoastaan vähittäismyyntiluvan haltijat voisivat hakea lupaa alkoholijuomien toimitukseen. Tällöin lupaa olisi haettu joko luvanmuutoksena jo olemassa olevaan vähittäismyyntilupa-alueeseen tai samassa yhteydessä kuin haetaan uutta vähittäismyyntilupaa.

Valmistelussa tunnistettiin, että vähittäismyyntiluvan yhteyteen sisällytettävä alkoholijuomien toimitusmahdollisuus muuttaisi vähiten nykyistä alkoholilain lupajärjestelmää. Mallissa alkoholielinkeinonharjoittajien kyky vastata velvoitteistaan varmistettaisiin lupaharkinnassa, ja heidän tietonsa olisivat viranomaisvalvontaa varten rekisterissä. Vastuu toiminnasta ja lain noudattamisesta olisi selvästi luvanhaltijalla, jolla olisi myös konkreettiset keinot ohjata henkilökuntansa työskentelyä. Tässä mallissa alkoholielinkeinorekisteriin tarvittavat muutokset ja sen myötä kustannukset olisivat pienimmät. Samoin viranomaisvalvonnan laajuus ja valvottavien määrä ei todennäköisesti kasvaisi merkittävästi, sillä vähittäismyyntiluvallisten toimijoiden määrän ei arvioitu tässä toteuttamisvaihtoehdossa muuttuvan huomattavasti.

Tämä sääntelyvaihtoehdoista ei todennäköisesti olisi edellyttänyt niin laajoja muutoksia alkoholilainsäädäntöön kuin muut arvioitavina olleista sääntelyvaihtoehdoista. Myös alkoholijuomien toimituksen mahdollistavasta muutoksesta johtuvat haitalliset vaikutukset olisivat tässä vaihtoehdossa olleet todennäköisesti kaikkein pienimmät. Toisaalta, tämä sääntelyvaihtoehdoista ei todennäköisesti mahdollistaisi juurikaan uusien toimijoiden pääsyä markkinoille yhtä laajasti kuin valittu vaihtoehto, eikä siten toteuttaisi sääntelyn taustalla olevaa tavoitetta yhtä tehokkaasti.

Alkoholijuomien toimituksen mahdollistamisen taustalla vaikuttaa erityisesti hallituksen tavoite reilun ja avoimen kilpailun edistämisestä. Hallituksen tavoitteena on luoda edellytyksiä kotimarkkinoiden kasvulle sekä suomalaisten hyvinvoinnin ja vapauden lisääntymiselle. Hallitus aikoo myös jatkaa markkinoiden avaamista määrätietoisesti ja vastuullisesti. Hallituksen tavoitteena on lisäksi uudistaa alkoholipolitiikkaa vastuullisesti eurooppalaiseen suuntaan. Valmistelussa arvioitiin, että vähittäismyyntilupa-alueeseen sisältyvä lupa alkoholijuomien toimitukseen ei toteuttaisi hallituksen ja nyt ehdotettavan muutoksen tavoitteita markkinoiden avaamisesta ja reilumman ja avoimemman kilpailun edistämisestä yhtä tehokkaasti kuin valittu sääntelyvaihtoehto. Valmistelussa arvioitiin, että vaikka haitalliset vaikutukset tässä vaihtoehdossa olisivat todennäköisesti pienemmät kuin valitussa sääntelyvaihtoehdossa, olisivat toisaalta myös sääntelystä aiheutuvat positiiviset vaikutukset valittua vaihtoehtoa suppeammat. Vähittäismyyntilupa-alueeseen sisältyvä toimituslupa ei myöskään mahdollistaisi uusien toimijoiden pääsyä markkinoille ja siten nyt valittu sääntelyvaihtoehto edistää elinkeinonharjoittamisen oikeutta tätä vaihtoehtoa paremmin.

3.2 Alkoholijuomien toimituslupa vain koti- ja yritysosoitteisiin

Valmistelussa harkittiin vaihtoehtoa, joka vastaisi muutoin nyt ehdotettua sääntelyä, mutta alkoholijuomia olisi voinut toimittaa vain koti- ja yritysosoitteisiin. Tässä sääntelyvaihtoehdossa alkoholijuomia olisi voinut

tilata nyt ehdotettua muutosta vastaavasti toimitettuna, mutta toimitus olisi tullut tilata johonkin tiettyyn kiinteään koti- tai yritysosoitteeseen, eikä juomia olisi siten voinut tilata esimerkiksi julkisille paikoille.

Valmistelussa arvioitiin, että tämä sääntelyvaihtoehto olisi toteuttanut hyvin alkoholilain tarkoitusta ja tavoitetta, mutta se ei olisi vastannut hallituksen hallitusohjelmaan kirjattua tavoitetta yhtä hyvin ja laajasti kuin valittu sääntelyvaihtoehto. Toisaalta sääntelyvaihtoehto olisi mahdollisesti minimoinut nyt ehdotettua muutosta paremmin alkoholijuomien toimitusten seurauksena mahdollisesti lisääntyviä järjestyshäiriöitä, mutta samalla se olisi voinut aiheuttaa epäselviä tilanteita alkoholijuomien toimittajille sen osalta, mihin osoitteisiin alkoholijuomia olisi luvallista toimittaa ja mihin osoitteeseen ei.

3.3 Alkoholijuomien toimitus ilmoituksenvaraisena toimintana

Valmistelussa arvioitiin yhtenä vaihtoehtona myös mallia, jossa alkoholijuomien toimitusta harjoittavan tulisi tehdä ilmoitus viranomaiselle ennen toimituksen aloittamista. Etuna tässä mallissa olisi se, että samoin kuin vähittäismyyntiluvanhaltijat, myös alkoholijuomien toimituksen harjoittajat olisivat edelleen viranomaisen rekisterissä. Toisaalta ilmoituksenvaraisen toiminnan osalta alkoholijuomien toimitusta harjoittavan toimijan edellytyksiä tehtävässä toimimiseen ei arvioitaisi, eli toimintaan ei siis sisältyisi ennakkollista viranomaisvalvontaa. Tässä sääntelyvaihtoehdossa toiminnanharjoittajien ja siten viranomaisten valvottavien määrä kasvaisi todennäköisesti enemmän, ja toisaalta lainvastaiseen toimintaan puuttuminen olisi haastavampaa kuin valitussa sääntelyvaihtoehdossa. Toisaalta tämä malli mahdollistaisi valittua mallia paremmin elinkeinonharjoittajalle alkoholijuomien toimituksen käynnistämisen ja avaisi siten hallituksen tavoitteiden mukaisesti kilpailua valittua mallia enemmän. Valmistelussa arvioitiin kuitenkin, että ilmoituksenvaraisen toiminnan valvonnan ja lainvastaiseen toimintaan puuttumisen ongelmat sekä mahdolliset alkoholijuomista aiheutuvat haitalliset vaikutukset olisivat tässä vaihtoehdossa huomattavasti suuremmat kuin valitussa mallissa. Valittu malli myös toteuttaa alkoholilainsäädännön tarkoitusta ja tavoitetta tätä sääntelyvaihtoehtoa paremmin.

3.4 Alkoholijuomien toimitus ilman lupa- tai ilmoitusmenettelyä

Yhtenä vaihtoehtona arvioitiin myös mallia, jossa alkoholijuomien toimitus ei edellyttäisi ilmoitusta viranomaiselle eikä erillisen luvan hakemista. Tämä olisi elinkeinonharjoittajien näkökulmasta kaikkein kevyin malli ja mahdollistaisi kaikkien toimijoiden vapaan markkinoille pääsyn.

Tässä sääntelyvaihtoehdossa alkoholijuomien toimitusta harjoittavat toimijat eivät olisi viranomaisen rekisterissä eivätkä lupajärjestelmän piirissä, eikä heiltä tutkittaisi luvan saannin yleisiä edellytyksiä. Toimitusta voisi tällöin tulla harjoittamaan myös toimijoita, jotka eivät voisi saada alkoholilain mukaista lupaa. Toimitusta harjoittavien toimijoiden lukumäärä olisi myös täysin rajoittamaton, eikä välttämättä edes alkoholijuomien vähittäismyyjillä, saati viranomaisilla, olisi tietoa luovutuksen tekijöistä tai heidän toimintansa lainmukaisuudesta. Riskit alkoholihaittojen ja myös harmaan talouden lisääntymiselle olisivat tässä sääntelyvaihtoehdossa suurimmat verrattuna muihin arvioitavana olleisiin sääntelyvaihtoehtoihin.

Valmistelussa todettiin, että sääntelyvaihtoehto, jossa alkoholijuomia voisi kuljettaa asiakkaille vapaasti kuka tahansa, kyseenalaistaisi olemassa olevan alkoholilainsäädännön lupajärjestelmän ja hämärtäisi lisäksi luvanvaraisen toiminnan rajoja. Valmistelussa huomioitiin, että rikoslaissakin alkoholirikoksena sanktioitu palkkiota vastaan välittämisen kielto menettäisi tässä sääntelyvaihtoehdossa käytännössä merkityksensä. Tässä vaihtoehdossa myös alkoholilainsäädännön lupajärjestelmän legitimizeetti kyseenalaistuisi, jos alkoholijuomien luovuttaminen anniskelupaikoissa ja vähittäismyyntipaikoissa vaatisi luvan, mutta sama vaatimus ei koskisi toimitusta, jossa kuitenkin riskit luovuttamiskieltojen rikkomiselle ovat tutkimusten valossa suuremmat kuin anniskelu- tai vähittäismyyntipaikoissa.

Valmistelussa arvioitiin, että tässä sääntelyvaihtoehdossa haitat olisivat hyötyjä suuremmat eikä vaihtoehto olisi myöskään alkoholilain tarkoituksen ja tavoitteen näkökulmasta hyväksyttävä.

4. Toimijoiden näkökannat

Esityksestä on sovittu hallituspuolueiden kesken hallitusohjelmassa, ja esitys oli lausuntokierroksella 5.7.2024 – 30.8.2024. Valtaosa lausunnonantajista vastusti esitystä. Lausunnonantajista 23 suhtautui esitykseen myönteisesti, mutta suurin osa myönteisesti esitykseen suhtautuvista lausunnonantajista peräänkuulutti laajojakin muutoksia esitykseen. Osa lausunnonantajista ei tuonut lausunnossaan esille kantaansa muutosehdotukseen, mutta näissäkin lausunnoissa esitettiin useita korjaus- ja kehitysehdotuksia lakiesitykseen. Useissa lausunnoissa tuotiin pykäläkohtaisesti esille erilaisia muutostarpeita ja osin eri lausunnonantajien näkemykset olivat ristiriidassa keskenään.

5. Valitun vaihtoehdon vaikutusten arviointi

5.1 Yleistä

Alkoholijuomien valmistus, myynti ja markkinointi tuottavat yhteiskunnalle yli miljardin verotuloja, erilaisille yrityksille miljardien elinkeinotuloja ja alkoholin valmistukseen, myyntiin ja markkinointiin osallistuvilla ihmisillä työtuloja. Toisaalta alkoholinkäyttö aiheuttaa yhteiskunnalle, yrityksille ja yksilöille miljardien eurojen välittömiä ja välillisiä kustannuksia.

Alkoholin verkkokauppa ja toimitus ovat suhteellisen uusia ilmiöitä alkoholikaupassa. Koronapandemia on kiihdyttänyt alkoholijuomien verkkokauppaa maailmanlaajuisesti ja verkkokauppaan sekä toimitukseen liittyviä rajoituksia höllennettiin useissa maissa koronapandemian aikana, jotta elinkeinotoiminnan toimintaedellytykset paranisivat poikkeusoloissa. Alkoholijuomien verkkokauppa ja toimitus uusina saatavuuskanavina luovat uudenlaisia haasteita alkoholin vähittäismyynnin vastuullisuusperiaatteiden noudattamiselle ja valvonnalle. Alkoholi ei ole tavanomainen kulutushyödyke vaan se aiheuttaa monenlaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia kuluttajille.

Koska alkoholinverkkokauppa ja toimitus ovat vielä suhteellisen uusia ilmiöitä, on kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa julkaistu vain rajattu määrä toimitusta (tai kotiinkuljetusta) käsitteleviä artikkeleita. THL on koonnut alkuvuodesta 2024 Tutkimuksesta tiiviisti -julkaisuun olemassa olevaa tutkimus- ja kokemustietoa alkoholijuomien kotiinkuljetustoiminnan (tässä lakiehdotuksessa alkoholijuoman toimitus sisältäisi kotiinkuljetustoiminnan) vaikutuksista¹. Tätä tietopohjaa on voitu hyödyntää myös tämän lakiesityksen vaikutusten arvioinnissa.

Siitä, vaikuttaako alkoholijuomien toimitus alkoholinkulutuksen kokonaismäärään yksilö- tai yhteiskuntatasolla, ei ole suoraa tutkimustietoa. Verkkokaupassa kuluttajilla voi olla taipumus käyttää alkoholiin enemmän rahaa kerralla kuin myymälässä asioidessa, ja suuremmat alkoholimäärät kotona voivat lisätä kulutusta. Lisäksi tiedetään, että alkoholijuomien hinta vaikuttaa kulutukseen ja alkoholin toimitus voi vähentää alkoholin hankintaan liittyvää vaivaa muun muassa säästetyn ajan muodossa. Alkoholijuomien hankintaan liittyvän vaivan voidaan taas nähdä olevan osa juoman kokonaiskustannuksesta kuluttajalle². Tilaamisen helppous voisi siis lisätä joidenkin kuluttajien alkoholijuomien kulutusta. Jatkossakin valtaosa kulutetusta alkoholista ostettaisiin todennäköisesti

---

¹ Mäkelä, P & Warpenius K (2024) Alkoholijuomien kotiinkuljetus – tietopohjaa sääntelystä ja vaikutuksista. Tutkimuksesta tiiviisti 11/2024. Terveystieteiden tutkimuskeskus, Helsinki

² Stockwell T, Gruenewald PJ. (2004) Controls on the physical availability of alcohol, The essential handbook of treatment and prevention of alcohol problems. West Sussex: John Wiley & Sons, 213–33.

asioimalla fyysisissä myyntipisteissä ja toimituksella ostetun alkoholin osuus olisi todennäköisesti suhteellisen pieni. Näin lakiesitys vaikuttaisi todennäköisesti suhteelliseen pieneen osaan alkoholin kokonaiskulutuksesta ja siksi esityksen vaikutus alkoholin kokonaiskulutukseen yhteiskuntatasolla arvioidaan olevan suhteellisen vähäinen. Tähän arvioon sisältyy kuitenkin merkittävää epävarmuutta. Yksilötasolla alkoholijuomien toimitus ja erityisesti pikatoimitukset voivat vaikuttaa erityisesti alkoholin riski- ja humalakäyttöön ja siten alkoholihaittoihin. Lakiesityksen vaikutuksia alkoholihaittoihin on kuvattu tarkemmin erityisesti kappaleessa ”vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen”.

Esityksellä olisi tavoiteltuja positiivisia taloudellisia vaikutuksia, sillä se edistäisi kuluttajien kulutusmahdollisuuksia sekä alkoholijuomia markkinoilla myyvien toimijoiden liiketoimintamahdollisuuksia mahdollistamalla alkoholijuomien toimituksen. Vaikka esitys samalla lisäisi myös yritysten sääntelytaakkaa, olisi esitys kokonaisuudessaan yritystoimintaa edistävä. Samalla esityksellä voisi olla vähäinen alkoholihaittoja ja niistä aiheutuvia kustannuksia kasvattava vaikutus. Näiden haittojen merkittävyys vaihtelee kuitenkin sen mukaan, tarkastellaanko niitä yksilö-, yhteisö- vai yhteiskuntatasolla. Yhteiskuntatasolla lakiesityksen vaikutukset alkoholihaittoihin olisivat todennäköisesti melko vähäisiä, mutta joidenkin yksilöiden tai yhteisöjen kohdalla lakiesityksen vaikutukset voivat olla merkittäviä.

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on useita tavoitteita alkoholimarkkinaan liittyen. Laki alkoholilain 17 ja 26 §:n muuttamisesta (HE 7/2024) tuli voimaan 10 kesäkuuta 2024. Laki sallii aiempaa vahvempien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien myynnin luvanvaraisessa vähittäismyynnissä. Tammikuusta 2024 voimaan tulleet muutokset alkoholijuomaverossa (HE 37/2023) laskevat oluen verotusta ja korottavat yli 5,5 tilavuusprosenttia alkoholia sisältävien viinien ja muiden käymisteitse valmistettujen juomien sekä väli tuotteiden ja etyylialkoholijuomien alkoholiveroa. Vaikka esitys kohdistuu pääosin samoihin ihmisryhmiin ja toimijoihin kuin aikaisemmin vuonna 2024 voimaan astunut lakiuudistus, jossa sallittiin entistä väkevimpien alkoholijuomien myynti luvanvaraisessa vähittäismyynnissä, ei esityksillä olisi todennäköisesti esitysten itsenäisiä vaikutuksia merkittävästi vahvistavia yhteisvaikutuksia. Vaikka molemmilla esityksillä olisi vaikutuksia alkoholijuomien myyntikanaviin, olisivat lakiesitysten itsenäiset vaikutukset todennäköisesti melko samankaltaisia, vaikka toista esitystä ei toteutettaisikaan. Lakiesityksessä ehdotettaisiin, että alkoholijuoman toimitus olisi sallittua, jos alkoholijuoma on ostettu ja noudettu kotimaan vähittäismyynnistä tai alkoholiyhtiöstä. Entistä vahvempien alkoholijuomien myynnin salliminen luvanvaraisessa vähittäismyynnissä ei siis ole vaikuttanut siihen mitä alkoholijuomia voitaisiin lakiesityksen myötä toimittaa. Kun tarkastellaan hallituksen koko alkoholipolitiikkaa hallituskaudella toistaiseksi, voidaan sen nähdä sisältäneen alkoholin kokonaiskulutuksen näkökulmasta sekä alkoholin kulutusta todennäköisesti lisääviä toimia (vahvempien käymisteitse valmistettujen alkoholijuomien myynti luvanvaraisessa vähittäismyynnissä) että alkoholin kulutusta todennäköisesti kokonaisuutena laskevia veromuutoksia. Yritystoiminnan näkökulmasta esitys jatkaa hallitusohjelman mukaisia tavoitteita reilun ja avoimen kilpailun edistämiseksi.

5.2 Taloudelliset vaikutukset

Vaikutukset julkiseen talouteen

Kuten edellä on kuvattu, alkoholin toimituksen vaikutuksesta alkoholin kulutukseen ei ole suoraa tutkimusnäyttöä ja yleisesti esityksen vaikutus alkoholin kokonaiskulutukseen arvioidaan olevan vähäinen. Tästä huolimatta esityksellä voi olla vaikutuksia julkiselle taloudelle alkoholin käytöstä aiheutuviin tuloihin sekä kustannuksiin. Alkoholista sosiaali- ja terveydenhuollolle aiheutuva kuormitus on merkittävä. Jos lakiesitys lisäisi alkoholin kokonaiskulutusta tai alkoholin kulutusta runsaasti alkoholia käyttävien keskuudessa, voisi esityksellä olla myös alkoholihaittojen hoidosta sosiaali- ja terveydenhuollolle aiheutuvia

kustannuksia kasvattava vaikutus. Vastaavasti, mikäli esitys lisäisi alkoholin kulutusta, voisi tällä olla myös vähäinen alkoholiveron tuottoja lisäävä vaikutus.

Esityksellä voisi olla vaikutus alkoholiveron kertymään, mikäli osa ulkomaisista verkko-ostoista siirtyisi esityksen seurauksena kotimaiseen verkkokauppaan. Vaikutuksen verokertymään arvioidaan kuitenkin olevan vähäinen. On epätodennäköistä, että merkittävä osa ulkomaisen verkkokaupan ostajista siirtyisi kotimaisen verkkokaupan piiriin, sillä ulkomaisista verkkokaupoista hankkimisen taustalla on valtaosalla ostajista ollut tavoitteena hankkia alkoholijuomia mahdollisimman edullisesti. Vain pienestä osasta ulkomaisesta alkoholijuomien verkkokaupasta on maksettu nykyisin alkoholiveroa joko myyjien tai ostajien toimesta säännösten mukaisesti. Verkkokaupasta on maksettu alkoholiveroa nykyisin noin miljoona euroa vuosittain, kun esimerkiksi vuonna 2023 verkon kautta ostetun alkoholijuomien määrälle, arviolta noin 0,7 miljoonaa litraa sataprosenttisena alkoholina, laskettua alkoholiveron määrä olisi arviolta noin 30 miljoonaa euroa. Veromäärä kuvastaa arviota verovajeesta eli sitä alkoholiveron määrää, joka olisi pitänyt maksaa verkko-ostoista. Lukuja tulkittaessa on syytä huomata, että vastaavaa verokertymälisäystä ei kuitenkaan syntyisi, jos esimerkiksi kaikkea alkoholijuomien verkkokauppaa voitaisiin tarkalleen valvoa ja verottaa. Veromääriä vertailemalla voidaan kuitenkin arvioida, että valtaosasta verkko-ostamisesta ei ole nykyisin maksettu veroja Suomeen. Esityksen välittömät budjettivaikutukset kohdistuisivat alkoholilakia valvovien viranomaisten määrärahoihin. Esitys lisäisi alkoholilakia valvovien viranomaisten eli aluehallintovirastojen sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran työtä ja kustannuksia, sillä valvonnan piiriin tulisi kokonaan uusi alkoholijuoman toimituslupa. Esityksen myötä aluehallintovirastot voisivat periä valvontamaksuja, joilla katettaisiin viranomaisten lisääntyvää työmäärää.

Vaikutukset yrityksiin

Esitys lisäisi yleisesti markkinoiden toimivuutta ja kilpailua, sillä se mahdollistaisi alkoholijuomien toimituksen kaikilta alkoholijuoman toimitusluvan haltijoilta. Alkoholijuoman toimitusluvan voisi hankkia lakiesityksen edellyttämin ehdoin kaikki vähittäismyyntiluvan haltijat, alkoholiyhtiö sekä esimerkiksi kuljetus- ja ruokalahettilpalvelut. Alkoholijuoman toimituksen edellytyksenä olisi, että alkoholijuoma on ostettu vähittäismyynnistä tai alkoholiyhtiöstä. Esitys lisäisi siis myös kotimaisten alkoholijuomia laillisesti myyvien toimijoiden liiketoimintamahdollisuuksia. Lisäksi esitys tasapainottaisi kotimaisten toimijoiden asemaa suhteessa ulkomaisiin alkoholimyyjiin, sillä aikaisemmin alkoholin ostaminen toimituksella on tietyn edellytyksin ollut mahdollista ulkomaisilta alkoholimyyjiltä, mutta ei kotimaisilta alkoholimyyjiltä.

Päivittäistavarakauppa on suurin alkoholin myyntikanava Suomessa. Vuonna 2023 lähes 50 prosenttia alkoholin tilastoidusta kulutuksesta ostettiin Alkon ulkopuolisesta vähittäismyynnistä eli elintarvikeliikkeistä, kioskeista ja liikenneasemilta. Ruoan verkkokauppa on kasvattanut suosiotaan viime vuosina ja sen osuus päivittäistavarakaupan myynnistä oli vuonna 2024 2,7 prosenttia³. Nykyisin kuluttajat eivät ole voineet tilata alkoholijuomia verkkokaupasta toimitettuna elintarvikkeiden tilaamisen yhteydessä. Lakiesityksen myötä kuluttaja voisi ostaa kaikki ostoksensa päivittäistavarakaupasta verkkokaupan välityksellä toimitettuna, mikä voisi edistää päivittäistavarakaupan verkkokaupan kasvua. Todennäköisesti osa päivittäistavarakaupan yrityksistä toimittaisi alkoholijuomia itse, mutta merkittävä osa yrityksistä voisi hyödyntää alkoholijuoman toimituksessa myös ulkopuolisia kuljetusyrityksiä.

Lakiesitys voisi lisätä myös ravintoloiden liiketoimintamahdollisuuksia. Alkoholijuoman toimitusta voisivat hyödyntää erityisesti alkoholin vähittäismyyntiluvalliset ruokaravintolat, jotka nykyisin kuljettavat omana toimintanaan ruoka-annoksia asiakkaille tai jotka ovat tehneet sopimuksen kuljetuksesta toisen yrityksen kanssa. Mikäli ravintola kuljettaisi alkoholin itse asiakkaalle, ravintolalta edellytettäisiin alkoholijuoman

---

³ PTY ry. (27.03.2024). Päivittäistavarakaupan myynti ja markkinaosuudet 2023.
<https://www.pty.fi/blog/2024/03/27/paivittaistavarakaupan-myynti-ja-markkinaosuudet-2023/>

toimituslupa. Mikäli alkoholijuoman toimitus tapahtuisi toisen yrityksen kuten ruokalähettilpalvelun toimesta, kyseiseltä toiselta yritykseltä edellytettäisiin alkoholijuoman toimituslupa.

Alkoholijuomien toimitusluvanhaltijan lukuun toimivalla alkoholijuoman toimittajalla tulisi olla käytyä alkoholijuoman toimituskoulutus (alkoholijuoman toimituspassi). Alkoholijuoman toimituspassi olisi periaatteiltaan samankaltainen kuin nykyinen anniskelupassi. Alkoholijuoman toimituspassi aiheuttaisi vähäisiä kustannuksia alkoholijuoman toimitusta harjoittaville yrityksille koulutuksen suorien kustannusten sekä muun muassa sijaisjärjestelyjen muodossa. Toimituspassikokeen suorat kustannukset olisivat todennäköisesti joitain kymmeniä euroja kokeen suorittavaa henkilöä kohden. Esimerkiksi anniskelupassitestien hinnat vaihtelevat nykyisin pääasiassa noin 30 ja 60 euron välillä.

Alkoholijuoman toimitusta harjoittaville yrityksille aiheutuisi kustannuksia toimitusluvan hakemisesta erityisesti aluehallintovirastojen perimän lupamaksun muodossa. Aluehallintovirastojen perimistä lupamaksuista säädetään aluehallintovirastojen maksuasetuksessa ja alkoholijuoman toimitusluvan hakemisesta perittävän lupamaksun suuruus määritettäisiin myöhemmin valtioneuvoston asetuksella. Lisäksi toimitusluvanhaltijoilta perittäisiin vuosittainen valvontamaksu. Luvan hakemisesta aiheutuvat kustannukset sekä vuosittaiset valvontamaksut voisivat vähentää erityisesti joidenkin pienten toimijoiden halukkuutta luvan hakemiseen. Lakiesityksessä alkoholijuoman toimituksen valvontamaksun suuruus vaihtelisi luvanhaltijan ilmoittamien toimitusten määrän mukaisesti. Valvontamaksun suuruus olisi vähintään 100 euron perusmaksun suuruinen ja kasvaisi 0,1 euroa toimitusta kohden tuhannen toimituksen ylittävältä osalta. Alkoholijuoman toimituslupaa tulisivat hakemaan sellaiset toimijat, joilla toimitettavien alkoholijuomien määrä ja niistä saatavaa tulo olisi riittävän suuri suhteessa luvan hakemisesta aiheutuviin kustannuksiin. Sellaiset nykyisin alkoholia laillisesti myyvät toimijat, jotka eivät itse ryhtyisi esityksen myötä toimittamaan alkoholijuomia, voisivat käyttää juomien toimittamiseen alkoholin toimitusluvan omaavaa kuljetus- tai ruokalähettilpalvelua. On kuitenkin epäselvää, miten erityisesti jotkin Suomessa toimivat ruokalähettilpalvelut tulisivat järjestämään toimituslupa-asiansa. Nykyisin jotkin Suomessa toimivat ruokalähettilpalvelut käyttävät kuljetuksissa itsenäisiä yrittäjiä, ja olisi mahdollista, että itsenäiset yrittäjät hakisivat itselleen alkoholijuoman toimitusluvan. Itsenäisille yrittäjille luvan hakemisesta aiheutuvat lupa- ja valvontamaksut voisivat kuitenkin olla suuria suhteessa toiminnasta saatavaan tuloon. Tämän vuoksi olisi todennäköisempää, että luvan hakisi alustapalvelu, joka puolestaan hyödyntäisi itsenäisiä yrittäjiä toiminnassaan.

Vaikutukset viranomaisten toimintaan

Alkoholijuomien vähittäismyynnin ja anniskelun sekä alkoholimainonnan valvonta kuuluvat Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviralle sekä aluehallintovirastoille. Lakiesityksen myötä Valvira ja aluehallintovirastot valvoisivat myös alkoholijuomien toimituksia. Alkoholijuomien toimitusta harjoittavien tulisi hakea alkoholijuomien toimitukseen oikeuttava lupa aluehallintovirastolta.

Suomessa oli alkuvuodesta 2024 noin 4200 voimassa olevaa alkoholin vähittäismyyntilupaa ja noin 490 Alkon myymälää tai noutopistettä sekä noin 9 900 voimassa olevaa alkoholin anniskelulupaa. Noin 1400:lla alkoholin anniskeluluvan haltijalla oli myös alkoholin vähittäismyyntilupa. Lakiesitys lisäisi alkoholiviranomaisten valvottavien kohteiden määrää ja kasvattaisi näin tarvetta alkoholiviranomaisten valvonnan resurssille. Suurella osalla alkoholijuomien toimitusluvan hakijoista ei välttämättä ole entuudestaan alkoholin vähittäismyyntilupaa. Alkoholijuoman toimitus uutena lupaprosessina lisäisi merkittävästi lupahallinnon työtä ainakin lain voimaantullessa, mutta myös säännöllisenä ja vakituisena lupahallinnon muotona.

Lakiesitys lisäisi merkittävästi alkoholiviranomaisten valvottavien kohteiden määrää ja kasvattaisi näin tarvetta alkoholiviranomaisten valvonnan resurssille. Kun alkoholiviranomaisilla on ollut aiemmin valvottavana noin 14 500 anniskelu- tai vähittäismyyntipaikkaa, on jatkossa valvontakohteina käytännössä

rajaton määrä alkoholijuomien toimituksen luovutuspaikkoja. Valvira toimisi jatkossakin alkoholilain valvonnan ohjaavana viranomaisena ja valvoisi näin myös alkoholijuomien toimitusta koko maassa. Vastaavasti aluehallintovirastot valvoisivat alkoholijuomien toimitusta alueellaan. Alkoholijuomien toimituksen viranomaisvalvonta toteutettaisiin osin koeostojen avulla, mikä on Suomessa täysin uusi viranomaisvalvonnan muoto alkoholin myynnin yhteydessä. Tämä edellyttäisi uusien toimintamallien luomista. Valvonnan resurssien tarve kasvaisi väliaikaisesti myös tästä syystä. Uutena tehtävänä Valvira vastaisi toimituspassikokeeseen liittyvästä oppilaitosten ohjauksesta.

Esityksen alkoholihallinnolle kohdistuvia määräraharahatarpeita sekä valvontamaksukertymää arvioitaessa on oletettu, että alkoholijuoman toimitusluvanhaltijoita olisi noin 100-300. Oletukseen kohdistuu merkittävää epävarmuutta, sillä on hyvin vaikea ennakoida, miten käytännössä alkoholijuoman toimitusta harjoittavat toimijat tulisivat toimintansa järjestämään. Lisäksi valvontamaksumallia on muutettu merkittävästi lausuntokierroksen jälkeen eikä muutoksista olla ehditty kuulla keskeisiä toimijoita esityksen kiireisen aikataulun vuoksi. Nykyisistä alkoholin vähittäismyyntiluvanhaltijoista osa saattaisi järjestää alkoholijuoman toimituksen itse, mutta merkittävä osa käyttäisi alkoholijuoman toimituksessa todennäköisesti ulkopuolista kuljetusyritystä. Tämän vuoksi esityksessä arvioinnissa on oletettu, että alkoholijuoman toimitusluvanhaltijoita olisi merkittävästi pienempi määrä kuin esimerkiksi alkoholin vähittäismyyntiluvanhaltijoita.

Alkoholijuoman toimituslupaa hakevien luvittamisesta ja alkoholijuomantoimitusluvan haltijoiden valvonnasta aiheutuisi aluehallintovirastoille kustannuksia. Luvittamisesta ja valvonnasta aiheutuva lisäresurssitarve olisi lain ensimmäisenä soveltamisvuonna yhteensä noin 320 000 euroa, joka vastaisi noin neljää henkilötyövuotta. Ensimmäisenä vuonna puolet eli kahta henkilötyövuotta vastaava 160 000 euron lisäresurssi kohdistuisi luvittamiseen ja puolet eli kahta henkilötyövuotta vastaava 160 000 euron lisäresurssi valvontaan. Luvittamisesta aiheutuvat kustannukset katettaisiin aluehallintovirastojen toimitusluvanhakijoilta perimin lupamaksuin. Koska toimitusluvanhakijoiden määrää on vaikea ennakoida aluehallintovirastojen lupamaksutulot ovat epävarmoja. Jos lupamaksun oletettaisiin vastaavan esimerkiksi anniskeluluvan, jossa luvanhakijalla ei ole anniskelupaikkaa lupamaksua (950 euroa), 100-300 luvanhakijaa tarkoittaisi noin 100 000 – 290 000 euron lupamaksutuloa. Ensimmäisen vuoden jälkeen luvittamiseen tarvittava lisäresurssi pienenesi ja valvonnan osuus suurenisi siten, että vuodesta 2026 alkaen valvonnan lisäresurssitarve olisi aluehallintovirastoille kolmea henkilötyövuotta vastaava 240 000 euroa.

Esityksellä olisi vaikutuksia myös Valviran toimintaan ja alkoholivalvonnassa tarvittaviin tietojärjestelmiin. Valviralle aiheutuisi esityksen mukaisista uusista tehtävistä pysyvä 80 000 lisäresurssitarve, joka vastaisi yhtä henkilötyövuotta. Taulukossa 1 on esitetty esityksen vaikutukset virastojen toimintamenoihin. Taulukossa 1 esitettyjen toimintamenojen lisäksi Valviralle ollaan esittämässä vuoden 2024 kolmannen lisätalousarvioesityksen yhteydessä kertaluontoista 375 000 euron lisäresurssia alkoholielinkeinorekisterin, sähköisen asioinnin sekä hakemuslomakkeiden muutoksiin. Alkoholielinkeinorekisterin, sähköisen asioinnin sekä hakemuslomakkeiden muutokset tulisi aloittaa nopealla aikataululla, jotta lain voimaantullessa järjestelmän vaatimustenmukaisuus olisi varmistettavissa, kun toiminta käynnistyisi. Kertaluontoinen määräraha toimintamomentille 33.02.05 (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot) rahoitettaisiin valtion budjettirahoituksella. Tietojärjestelmämuutosten aiheuttamat kustannukset kuitenkin jyvitetäisiin lupa- ja valvontamaksuille tulevina vuosina investointienmenon vuosittaisia poistoja vastaavasti.

Taulukko 1. Vaikutukset virastojen toimintamenoihin

	Vuonna 2025	Vuodesta 2026 lähtien
Aluehallintovirastot (mom. 28.40.01)	160 000	240 000

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira (mom. 33.02.05)	80 000	80 000
---	--------	--------

Aluehallintovirastot perisivät alkoholijuoman toimitusluvan haltijoilta valvontamaksun, jolla katettaisiin alkoholihallinnolle alkoholijuoman toimitusluvan valvonnasta aiheutuvia kustannuksia. Vastaavaa valvontamaksua peritään myös vähittäismyynti- ja anniskeluluvan haltijoilta. Esityksessä valvontamaksut määräytyisivät alkoholijuoman toimitusluvan haltijan toimitusten perusteella. Kaikilta toimitusluvan haltijoilta perittäisiin 100 euron perusmaksu. Tuhannen toimituksen ylittävältä osalta valvontamaksun määrä olisi perusmaksun lisäksi 0,1 euroa toimitusta kohden. Esimerkiksi 10 000 toimitusta vuodessa tekevän luvan haltijan toimitusmaksu olisi 1 000 euroa. Kerättäviin valvontamaksuihin liittyy merkittävää epävarmuutta sekä toimitusluvan haltijoiden että toimitusluvan haltijoiden toimitusten määrän arviointiin liittyen. Valvontamaksukertymää arvioitaessa on oletettu, että suuri osuus luvan haltijoista (noin kolme neljäsosaa) olisi suhteellisin pieniä toimijoita, jotka maksaisivat valvontamaksun perusmaksua. Lisäksi luvan haltijoista noin neljännes olisi hieman suurempia toimijoita, joiden toimitusmäärä olisi joitain kymmeniä tuhansia toimituksia vuodessa. Näiden lisäksi luvan haltijoina olisi muutama suuri toimija, joiden vuosittainen toimitusmäärä olisi joitain satoja tuhansia toimituksia. Edellä kuvatuin oletuksin valvontamaksuilla kerättävän tulon arvioidaan olevan vuosittain noin 200 000-350 000 euroa.

Alkoholivalvonnan valvontamaksutuotot tuloutetaan valtion talousarvion momentille 11.10.19. (muut veroluontoiset maksut), kuitenkin täysimääräisesti arvioidun mukaisesti vasta vuodesta 2027 lähtien. Kerätyin valvontamaksutuotoin olisi mahdollista rahoittaa hallituksen esityksessä aiemmin arvioitu lisäresurssitarve aluehallintovirastojen sekä Valviran toimintamenomenteille. Lain ensimmäisenä soveltamistulovuonna esityksestä aiheutuva lisäresurssitarve virastojen toimintamenoihin rahoitettaisiin valtion budjettirahoituksella, sillä valvontamaksut laskutettaisiin vasta jälkikäteen luvan haltijan ilmoittamiin toteutuneisiin toimituksiin perustuen. Valtion talousarvion momentille 11.10.19 (muut veroluontoiset tulot) ei kertyisi valvontamaksuista tuloja täysimääräisesti myöskään vuodelle 2026, sillä lain siirtymäajasta johtuen lakia sovellettaisiin todennäköisesti aikaisintaan 1.6.2025 alkaen. Näin luvan haltijoiden ilmoittamiin toimituksiin perustuvaa valvontamaksukertymää kertyisi vain osalta vuotta 2025. Alkoholijuoman toimitusluvan valvontamaksuista vuonna 2026 momentille 11.10.19 (muut veroluontoiset maksut) tuloutettavan valvontamaksukertymän arvioidaan olevan noin 100 000 – 200 000 euroa. Virastojen lisäresurssintarvetta ja valvontamaksujen tasoa voi olla tarpeen tarkastella muutoksen voimaan tulon jälkeen huomioiden toimitusluvan haltijoiden lopullinen lukumäärä ja saadut kokemukset valvontatyön käytännön toteuttamisesta.

Valtion aluehallinnon kokonaisuudistus on parhaillaan valmisteilla valtiovarainministeriössä. Aluehallintouudistus tulee toteutuessaan vaikuttamaan merkittäväällä tavalla alkoholilain lupa- ja valvontaviranomaisten toimintaan, sillä aluehallintouudistuksessa muun muassa Valvira ja aluehallintovirastot yhdistyisivät yhdeksi valtakunnalliseksi Lupa- ja valvontavirastoksi. Aluehallintouudistusta koskevien lakiehdotusten on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2026 alussa. Näin ollen nyt ehdotettava alkoholilain muutos ja sen vaikutukset alkoholilaisissa tarkoitettuihin lupa- ja valvontaviranomaisiin jäisi enintään vuoden mittaiseksi välivaiheeksi ennen Lupa- ja valvontaviraston toiminnan käynnistymistä, mikäli aluehallintouudistus toteutuu suunnitellussa aikataulussa.

Esityksellä voisi olla vaikutuksia myös poliisin toimintaan. Alkoholi on yleisin vaikuttava tekijä väkivallan, onnettomuuksien ja tapaturmien taustalla. Alkoholien käyttö ja erityisesti humalahakuinen juominen lisäävät riskiä sekä syyllistyä väkivaltarikokseen että joutua sen uhriksi. Vuonna 2023 poliisille aiheutui alkoholisidonnaisia hälytystehtäviä noin 224 000 kappaletta. Lakiesitys voisi lisätä järjestyshäiriöitä sekä rikoksia ja näin poliisin tehtäviä. Erityisesti poliisin kotihälytystehtävät voisivat lisääntyä, mikäli alkoholiin

käyttö kotiloissa lisääntyy esityksen seurauksena. Toisaalta alkoholisidonnaiset hälytystehtävät ajoittuvat erityisesti ilta- ja yöaikaan. Koska alkoholijuoman toimitus olisi sallittua ainoastaan kello 9:stä kello 21:een, ei lakiesityksellä todennäköisesti olisi merkittävää vaikutusta yöaikaan tapahtuviin poliisin tehtäviin.

Esityksen myötä oppilaitokset voisivat järjestää toimituspassikokeita, jonka suorittanut henkilö saisi todistuksen toimituspassista. Toimituspassi olisi osoitus alkoholijuoman toimittajan pätevydestä. Oppilaitoksilla olisi oikeus periä kokeesta maksu. Yleisesti kokeen suorittavien henkilöiden määrää riippuisi alkoholin toimituslupaa hakevien yritysten määrästä. Yhtä toimituslupaa hakevaa yritystä kohden kokeen suorittavia alkoholijuomien toimittajia voisi olla yksittäisistä henkilöistä tuhansiin henkilöihin. Kysyntä toimituspassikokeille olisi todennäköisesti suurta välittömästi lain voimaantulon jälkeen.

Vaikutukset kotitalouksien ja kuluttajien asemaan

Vaikka suomalaisten säännöllinen alkoholin käyttö on vähentynyt, edelleen vähintään viikoittain alkoholia käyttävien osuus oli vuonna 2023 miehillä 48 prosenttia ja naisilla 22 prosenttia. Täysin raittiiden osuus vuonna 2023 oli 12 prosenttia väestöstä⁴. Uudistus hyödyttäisi sitä merkittävää osaa suomalaisista, jotka kuluttavat alkoholia, sillä alkoholijuoman ostaminen ei jatkossa edellyttäisi asioimista alkoholia myyvän toimijan fyysisessä myyntipisteessä. Alkoholia toimituksella tilaavat kuluttajat säästäisivät ostosmatkoihin kuluvaan aikaa ja kustannuksia. Toisaalta merkittävä osa suomalaisista ostaisi alkoholijuomansa jatkossakin asioimalla fyysisessä myyntipaikassa. Alkoholin toimitus olisi todennäköisesti kuluttajalle helpointa ja edullisinta tiheästi asutuilla alueilla, joissa toimitus voidaan järjestää edullisesti. Näillä alueilla etäisyydet lähimpään kauppaan tai Alkoon ovat nykyisinkin pääosin lyhyitä.

5.3 Muut ihmisiin kohdistuvat ja yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset hyvinvointiin ja terveyteen

Suomessa alkoholisairauksiin ja -myrkytyksiin kuolee asukaslukuun suhteutettuna ihmisiä yli kolminkertainen määrä Ruotsiin ja Norjaan verrattuna. Alkoholi on myös monien sairauksien taustatekijä. Alkoholin runsaaseen käyttöön liittyy merkittävästi suurentunut vaara sairastua suuontelon, kurkunpään, nielun, ruokatorven ja maksan syöpiin sekä lievästi suurentunut rintasyövän ja paksunsuolen syövän riski. Esimerkiksi rintasyövän riskiä alkoholi lisää jo vähäisellä kulutustasolla ja riski kasvaa samassa suhteessa kuin alkoholin kulutus. Vaikka alkoholijuomien kokonaiskulutus sekä riskikulutus ovat laskeneet tasaisesti viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana, on alkoholin riskikulutus edelleen yleistä Suomessa.

Tutkimuskirjallisuudessa on havaittu, että alkoholin verkko-ostoksia sekä toimituksia (tutkimuksissa terminä *home delivery*, kotiinkuljetus) hyödyntävissä on keskimääräistä enemmän alkoholin riskikäyttäjiä⁵. On kuitenkin mahdollista, että alkoholin riskikäyttäjät suosivat verkkokauppaostoja muita kuluttajia enemmän sen sijaan, että verkko-ostaminen sinänsä lisäisi tilaajien alkoholinkäyttöä. Lakiesityksellä voi kuitenkin olla negatiivisia vaikutuksia alkoholihaittoihin erityisesti niiden henkilöiden kohdalla, jotka käyttävät jo entuudestaan alkoholia paljon.

Monella alkoholiongelmista kärsivällä alkoholijuomien hankinta on edellyttänyt ajokuntoisena olemista, mikä ei alkoholijuomien toimituksen myötä olisi enää välttämätöntä. Mikäli alkoholijuomien toimituksissa lain ehtojen täyttymistä ei kyetä riittävästi varmistamaan, on riski, että alkoholiriippuvuudesta kärsivien

⁴ Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2023. THL tilastoraportti 59/2023, 30.10.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/147677/Tilastoraportti_59_2023_Suomalaisten_alkoholink%C3%A4ytt%C3%B6tavat_2023_s.pdf?sequence=1&isAllowed=y

⁵ Coomber K. ym. (2023) Characteristics of high- and low-risk drinkers who use online alcohol home delivery in Western Australia. *Drug and Alcohol Review*, 1-9.

alkoholinkulutus lisääntyy, jos alkoholin hankintaa varten ei enää ole tarvetta olla välillä selvänä. Yleisesti ottaen päihtymystilan arviointi on huomattavasti vaikeampaa alkoholijuoman toimituksen yhteydessä, sillä alkoholijuomat luovuttava henkilö ei pysty tarkkailemaan päihtyneen henkilön tuntomerkkejä samalla tavalla kuin myymälässä.

Alkoholijuomien toimitus voikin johtaa joillain henkilöillä juomistilanteiden pitkittymiseen ja suurien alkoholimäärien juomiseen tilauskerralla⁶. Australiassa tehdyssä tutkimuksessa edellä mainittu ongelma on yhdistetty erityisesti pikatilausten yhteyteen. Callinan ym. (2023)⁷ ovat painottaneet, että tämä nopea toimitus lisää mahdollisuutta alkoholinkäytön impulsiivisuuteen ja impulsiivisuus on puolestaan keskeinen tekijä alkoholin riskikäytön ja siihen liittyvien haittojen synnyssä. Toisaalta lakiesityksessä alkoholijuomien toimitus olisi rajattu kello 9 ja 21 välille. Tämä ehkäisisi etenkin hyvin myöhään illalla tapahtuvaa alkoholijuomien impulsiivista tilaamista. Erityisesti suomalaisten humalajuominen (viisi tai enemmän nautittua annosta) ajoittuu usein iltaan. Suomalaisten (20-79-vuotiaat) kotiympäristössä tapahtuneista humalakerroista 74 prosentissa alkoholia nautittiin myös klo 9.00-21.00 ulkopuolella⁸. Alkoholihaitat ilmenevät ikääntyvillä huomattavasti pienemmällä annoksilla kuin nuorilla. Alkoholijuoman toimitus voisi tehdä helpommaksi erityisesti huonokuntoisten ikääntyneiden henkilöiden alkoholiostot ja näin lisätä kyseisten henkilöiden alkoholinkulutusta ja niistä aiheutuvia haittoja. Sekä pitkäaikaisesta alkoholinkäytöstä aiheutuvat alkoholihaitat, että kotitapaturmat voisivat lisääntyä, mikäli esitys lisäisi alkoholin käyttöä ikääntyneiden keskuudessa.

Vaikutukset lapsiin ja nuoriin

Alkoholi on merkittävä lähisuhdeväkivallan taustatekijä.⁹ Mikäli esitys lisäisi alkoholikäyttöä erityisesti kotiolosuhteissa, kasvaisi riski myös lähisuhdeväkivallan lisääntymiseen. Alkoholin käytön lisääntymisen ja lähisuhdeväkivallan lisääntymisen yhteys vaikuttaa myös lapsiin. Lapset voivat kotona joutua itse väkivallan kohteeksi vanhemman taholta tai he voivat joutua vanhempien välisen tai toisen vanhemman toiseen vanhempaan kohdistaman väkivallan todistajaksi.

Suomessa nuorten alkoholinkäytön vähenemiseen yksi keskeisesti vaikuttanut tekijä on ollut nuorten kokema alkoholin saatavuuden vaikeutumisen¹⁰ eli käytännössä tehostunut ikärajavaltontaa. Sekä yksityiset vähittäisliikkeet että Alkot ovat tehostaneet ikärajavaltontaa 2010-luvulle tultaessa. Nykyisin alkoholin toimituksen sallivista maista saadun kokemuksen perusteella alkoholijuomien toimituksessa keskeinen vastuullisen myynnin ja myynninvalvonnan ongelma liittyy ikärajojen tarkistamiseen ja alkoholin luovuttamiseen alaikäisille. Esimerkiksi Alankomaissa alkuvuodesta 2024 tehdyssä viranomaisvalvonnassa selvisi, että 70 % alkoholijuomien myyjistä ei tarkastanut vastaanottajan ikää alkoholijuoman toimituksen yhteydessä ja luovutti alkoholijuoman alaikäiselle koeostajalle¹¹. Esityksessä säädettäisiin, että

⁶ Colbert S ym. (2023) Cross-sectional survey of a convenience sample of Australians who use alcohol home delivery services. *Drug Alcohol Rev.* 42, 986–995

⁷ Callinan S. ym. (2023) In order to assess the impact of home delivery expansion within Australia, researchers need regulators to collect and share data on sales. *Drug Alcohol Rev.* 42, 1309–1311.

⁸ Tieto perustuu THL:n tuottaman juomatapatutkimuksen aineistoon vuodelta 2023

⁹ Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Koko perhe kierteessä – Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27, s.31. Verkossa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72104/Selv200727.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

¹⁰ Raitasalo K ym. (2018) What is going on in underage drinking? Reflections on Finnish ESPAD data. *Drug and Alcohol Review* 37, 76–84.

¹¹ Inspectieresultataten - Pilot leeftijdsgrenscontrole bij aflevering van alcoholhoudende dranken bij online verkoop. Alankomaiden elintarvike- ja kulutustuoteturvallisuusviranomaisen, 31.5.2024. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2024/05/31/inspectieresultataten-pilot-leeftijdsgrenscontrole-bij-aflevering-van-alcoholhoudende-dranken-bij-online-verkoop>

alkoholijuomien luovuttamisen yhteydessä tulisi tarkastaa vastaanottajan ikä todennettavasti, eikä alkoholijuomia saisi luovuttaa henkilölle, joka ei luovutushetkellä olisi 18 vuotta. Mikäli ikärajavalvontaa ei toteuteta tehokkaasti, alkoholin toimitus voi kuitenkin lisätä alkoholin saatavuutta erityisesti nuorille.

Australiassa tehdyssä tutkimuksessa pikatilaukset olivat erityisen yleisiä alle 25-vuotiailla. Pikatilaukset voivat näin johtaa juomatilanteiden pitkittymiseen sekä kerralla nautittujen alkoholiannosten kasvuun erityisesti nuorilla. Toisaalta lakiesitys ei sallisi toimituksia kello 21 jälkeen, mikä ehkäisisi myöhään illalla tapahtuvia pikatilauksia ja juomiskertojen pitkittymistä myöhään ilta- ja yöaikaan. Nuorten (20–34-vuotiaiden) juomiskerroista kotiympäristössä noin 60 prosentissa alkoholia nautittiin myös klo 9.00–21.00 ulkopuolella. Nuorten kotiympäristössä tapahtuneista juomiskerroista, joissa alkoholia juotiin humalaan, 90 % loppui kello 9–21 ulkopuolella.

Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Tilastokeskuksen vuoden 2021 väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö -tutkimuksen mukaan ostosten tekeminen verkosta on suunnilleen yhtä yleistä miesten ja naisten keskuudessa.¹² Silti lakiesityksen pääasiallisten vaikutuksien voidaan arvioida kohdistuvan eri tavoin naisiin ja miehiin. Miesten osalta vaikutukset voivat näkyä erityisesti alkoholin kulutuksen ja sitä kautta alkoholihaittojen kasvuna. Esityksen keskeiset riskit alkoholihaittojen kasvusta liittyvät erityisesti juomistilanteiden pitkittymiseen sekä kerralla juotujen annosten kasvuun, jonka voidaan nähdä olevan yhteydessä erityisesti pikatilauksiin. Kyseisten riskien voidaan arvioida korostuvan erityisesti alkoholia jo entuudestaan paljon käyttävien yksilöiden kohdalla. Koska miehet kärsivät vakavista alkoholiongelmista huomattavasti naisia useammin, esityksellä voidaan arvioida mahdollisesti olevan enemmän vaikutusta miesten terveyteen kuin naisten terveyteen.

Alkoholikuolleisuus on suurempaa miesten kuin naisten keskuudessa. Suomessa alkoholiperäisiin tauteihin ja alkoholimyrkytykseen menehtyi vuoden 2022 aikana yhteensä 1 664 henkeä. Näistä miehiä oli 1 251 ja naisia 413.¹³ Vuonna 2023 toteutetun juomatapatutkimuksen mukaan miehet käyttävät alkoholia naisia useammin. Viikoittain alkoholia käyttävien osuus oli miehillä 48 prosenttia ja naisilla 22 prosenttia. Myös miesten humalahakuinen juominen on naisia huomattavasti yleisempää. Kuukausittain itsensä humalaan juoneita oli miehistä 32 prosenttia ja naisista 10 prosenttia.¹⁴ Alkoholinkäytön kohtalaisen riskin rajan (miehillä yli 14 ja naisilla yli 7 annosta viikossa) ylitti miehistä 15 ja naisista yhdeksän prosenttia.¹⁵

Mikäli kotiinkuljetus lisäisi alkoholihaittoja, näitä lisäongelmia tulisi todennäköisesti kokemaan useampi mies kuin nainen. Alkoholijuomien toimituksen sääntelyllä, luvanvaraisuudella ja viranomaisvalvonnalla voidaan pyrkiä vaikuttamaan riskien realisoitumiseen. Erityisen merkittävänä voidaan pitää sitä, kuinka hyvin alkoholijuomaa toimittaessa noudatetaan esityksen luovuttamiskieltoa päihtyneille henkilöille, jotta alkoholin saatavuus päihtyneille henkilöille ei lisääntyisi esityksen seurauksena.

---

¹² Tilastokeskus: Verkkokauppa murroksessa 30.11.2021, https://stat.fi/til/sutivi/2021/sutivi_2021_2021-11-30_tie_001_fi.html

¹³ Tilastokeskuksen kuolemansyytilasto, https://pxdata.stat.fi/PxWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_ksyyt/statfin_ksyyt_pxt_11bx.px/, 23.8.2024.

¹⁴ THL:n tilastoraportti 59/2023, Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2023, s. 3–4.

¹⁵ THL:n tilastoraportti 59/2023, Suomalaisten alkoholinkäyttötavat 2023, s. 6.

Alkoholi on lisäksi merkittävä lähisuhdeväkivallan taustatekijä. Mikäli esitys lisäisi alkoholikäyttöä erityisesti kotiolosuhteissa, myös riskin lähisuhdeväkivallan lisääntymiseen voidaan arvioida kasvavan. Lähisuhdeväkivalta on Suomessa yleinen ja vakava ilmiö. Suurin osa lähisuhdeväkivallan uhreista on naisia tai tyttöjä. Tuoreen tilastoraportin mukaan vuonna 2021 viranomaisten tietoon tulleissa pari- ja lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli 10 900 uhria. Täysi-ikäisistä uhreista naisia oli 75 prosenttia ja pari- ja lähisuhdeväkivaltaan syylliseksi epäillyistä 77 prosenttia oli miehiä. Läheskään kaikkea perhe- ja lähisuhdeväkivaltaa ei kuitenkaan ilmoiteta viranomaisille.¹⁶ Tilastojen mukaan noin kolmasosa naisista on kokenut kumppanin taholta fyysistä väkivaltaa, fyysisen väkivallan uhkaa tai seksuaaliväkivaltaa joskus elämänsä aikana. Miehistä tällaista väkivaltaa kumppanin taholta on kokenut vajaa viidesosa.¹⁷

Runsas alkoholin käyttö lisää lähisuhdeväkivallan riskiä ja vaikuttaa väkivallan uusiutumiseen, vakavuuteen ja seurauksiin. Tekijän päihtymys lisää riskiä enemmän kuin uhrin päihtymys. Juomisen runsaus on merkittävämpi tekijä kuin juomisen useus. Seuraukset ovat vakavampia silloin, kun väkivallan tekijä tai sen molemmat osapuolet ovat päihtyneitä.¹⁸ Lähisuhdeväkivallan tekijä on päihtynyt vajaan puolella väkivaltatilanteista ja alkoholisidonnaisen lähisuhdeväkivallan seuraukset ovat usein vakavampia kuin ei-alkoholisidonnaisen.¹⁹

Lähisuhdeväkivalta tapahtuu usein kodeissa tai muilla yksityisillä paikoilla. Koska lakiesityksellä mahdollisesti olisi vaikutusta kotona juomisen lisääntymiseen, voisi se samalla lisätä riskiä myös lähisuhdeväkivallan lisääntymiseen. Erityisesti pikatoimitusten mahdollistaminen lisäisi tätä riskiä, sillä tällaisia tilauksia voidaan tehdä impulsiivisesti ja mahdollisesti päihtyneenä. Esityksen mukaan alkoholijuomien toimittamisessa noudatettaisiin samoja luovutuskieltoja kuin esimerkiksi vähittäismyynnissäkin on tähän saakka ollut. Siten alkoholijuomia ei saisi luovuttaa selvästi päihtyneelle henkilölle. Riskien toteutumisen kannalta merkityksellistä on se, miten hyvin luovutuskieltoja noudatetaan.

Suomalainen henkirikollisuus on viime vuosikymmeninä keskittynyt yksityisasuntoihin. Katsauskauden rikoksista 68 prosenttia oli tehty niissä. Suomalaiset henkirikokset liittyvät läheisesti alkoholin käyttöön ja alkoholinkäyttötilanteisiin. Henkirikosten pääosa liittyy Suomessa keski-ikäisten työelämän ulkopuolella olevien miesten keskinäisiin alkoholinkäyttötilanteisiin. Vuosina 2010–2018 58%:ssa aikuisten välisiä henkirikoksia kaikki osapuolet olivat rikoshetkellä humalassa, 77 %:ssa rikoksia ainakin yksi osapuolista oli humalassa. Kytkös alkoholin käyttöön oli erityisen kiinteä miehillä: henkirikosten aikuisista miesosapuolista oli humalassa rikoshetkellä 72 prosenttia. Rikoksiin syyllistyneet miehet ja naiset, jotka saatiin välittömästi teon jälkeen kiinni, olivat keskimäärin vajaan kahden promillen ja uhrit selvästi yli kahden promillen humalassa. Syyllisten kohdalla tulokset eivät ole yleistämiskelpoisia, sillä on todennäköistä, että humalatilan syvyys vaikutti kiinnijäämisriskiin. Sen sijaan uhrien osalta humalatilan syvyydellä ei mittautuloksiin ollut vaikutusta, uhriksi valikoitumiseen sen sijaan todennäköisesti oli. Uhrien humalatilat olivat alkoholisidonnaisissa henkirikoksissa yleensä tekijöiden humalatiloja syvempiä. Vahva humalatila lienee

¹⁶ THL:n tilastoraportti 43/2023, Lähisuhdeväkivalta 2021. 23.8.2024, s. 3.

¹⁷ Tilastokeskus: Sukupuolistunut väkivalta ja lähisuhdeväkivalta Suomessa 2021, s. 17.

¹⁸ THL: Alkoholi lähisuhdeväkivallan riskitekijänä,

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116695/Alkoholi_I%c3%a4hisuhdev%c3%a4kivallan_riskitekij%c3%a4n%c3%a4_2014.pdf?sequence=1&isAllowed=y, 2014.

¹⁹ Sosiaali- ja terveysministeriö 2007. Koko perhe kierteessä – Lähisuhdeväkivalta ja alkoholi. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:27, s.31. Verkossa: <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/72104/Selv200727.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

vaikeuttanut uhriksi joutuneiden toimintakykyä konfliktitilanteissa – niin henkistä kuin fyysistäkin. Humalassa rikoshetkellä olleista miesepäilyistä 67 prosenttia oli pelkästään alkoholihumalassa ja 33 prosenttia alkoholin ja jonkin muun (tai useampien muiden päihteiden) vaikutuksen alaisena. Naisepäilyistä vastaavat osuudet olivat 69 ja 31 prosenttia.²⁰

Vaikutukset Alkon asemaan

Tilaviinien ja käsityöläisöluiden toimittamisen mahdollistaminen suoraan myyntipaikalta ostajalle vaikuttaisi myös etämyyntiä koskevaan oikeustilaan. Tilaviinin ja käsityöläisöluiden toimittamisen mahdollistaminen tuotantopaikalta ostajan osoittamaan paikkaan johtaisi todennäköisesti siihen, että EU edellyttäisi vastaavien säännösten soveltamista myös muiden jäsenvaltioiden myyjiin. Näin ollen etämyynti ulkomailta tulisi yksiselitteisesti sallia kaikille enintään 13 tilavuusprosenttia etyylialkoholia sisältäville alkoholijuomille.

Jos etämyynti tulisi mahdolliseksi, voitaisiin Suomeen myydä alkoholituotteita, jotka kuuluvat Alkon monopolin alaan. Tällä voisi olla vaikutusta Alkon asemaan. Vaikutukset Alkon asemaan riippuisivat osittain siitä, missä määrin kuluttajat korvaisivat aikaisemmin Alkosta tekemänsä ostokset etämyynnistä ostetuilla alkoholijuomilla. Alkon myynti voisi vähentyä, jolloin taloudelliset edellytykset toiminnalle heikkenisivät. Toisaalta etämyynnin mahdollistaminen voisi vaikuttaa Alkon monopoliasemaan siten, että sen olemassaolon oikeutus heikentyisi. Alkolle on alkoholilaisissa annettu yksinoikeus alkoholijuomien myyntiin kansanterveydellisten syiden vuoksi. Kun monopolin ala supistuisi, myös perusteet kansanterveyden näkökulmasta heikkenisivät.

---

²⁰ Lehti Martti (2020) Henkirikoskatsaus 2020. Helsingin yliopisto, Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti, Katsauksia; 41/2020.